

Ehlikeyfin Kitabı

Hazırlayan
Fatih Tığlı

KİTABEVİ

Dişkirası Kitapları • 8

**Kapak
Minyatür**

**Dizgi/İç Düzen
Nimet Özdemir**

**Baskı ve Cilt
Bayrak Matbaacılık
Küçük Ayasofya Cad. Yabancı Sk.
No:2/1 Sultanahmet-İstanbul**

İstanbul, Kasım 2004

ISBN 975-6403-41-1

© KİTABEVİ Çatalçeşme Sk. No: 54 / A Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: (0212) 512 43 28 -511 21 43 • Faks: 513 77 26

Enfiye Mendilleri, Enfiyeler, Enfiye Kutuları

Çoğu yerde olduğu gibi Osmanlılarda da ve özellikle her yaştaki ulema sınıfından kimselerde, kübera ve halk arasında enfiye kullanılması pek yayılmıştı. Hele ulema sınıfında enfiye kullanımı herkesten çok artmış, genç yaştakilerde de bayağı vazgeçilmez bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Kullanılan enfiyelerin cinsleri ve çeşitleri sayılı ise de en meşhurları *Fransız, Hind rendesi, ince Felenk, menekşe, gül enfiyesi*'nden ibarettir. Enfiye çekerken kullandıkları mendiller de zemini düz siyah veya koyu lacivert renk, etrafı beyaz çiçek su yapılmış küberaya mahsus *enfiye mendili*, ipekten renkli, yumuşak *Hind mendili* yanı sıra "Zindan Kapısı" enfiyecilerinde bulunan kırmızı, beyaz hareli saf ketenden, büyük, renkli Hind mendili ve diğer bir tabirle *papaz mendili* cinsleri de vardı. Bu enfiyelere bir damla limon yağı damlatmak veya enfiye kutularının içine bir ufak limon kabuğu koymak ya da pek az bergamut esansı akıtmak âdetti, bu da buruna güzel bir koku verirdi. Enfiyelerin pek sert ve çok hapşırtan ve *suud* denen cinsi ise nezle salgını zamanlarında kullanılırdı. Yine bu türden sert *İmam Gazâlî enfiyesi* adında bir cinsi daha vardı.

Enfiye kullanımının çok yayıldığı İstanbul'da küberanın kullanıldığı enfiye kutularının pek çok çeşidi ve isimleri vardı. Bu kutuların çoğu Dersaadet'te yapılır, birkaç cinsi Avrupa'dan getirilirdi. Ekâbirin kullandığı enfiye kutuları içinde pek musanna, zarif ve kıymetlileri kırk-elli bin kuruşa kadar alınır, satılırdı. Bu cins kutu-

İardan birbirlerine hediye edenler de olurdu. Enfiye kutuları iki şekilde kullanılırdı. Ya yanlarında taşınır, pek kıymetliyse ayrıca şal kese içme konurdu. Ya da pek zarif ve nadide oldukları için kübera hanelerinde bir ziynet eşyası gibi kabul edilerek oturlan odanın minder köşesinde duran, içi kırmızı ve yeşil, etrafı *ziyçeli*¹ çuha kaplı çekmecenin üstünde, saat, tesbih, sakal tarağı ve sürmedanlık gibi eşyaların yanına konurdu. Nefis musanna ve mürassa enfiye kutuları bu eşyalar arasında altın ve mine üzerine murassa, yalnız altın ve mine, yalnız altın ve çiçek oymalı, gümüş ve çiçek oymalı, gümüş ve savat işlemeli, iki tarafı akik ve çerçevesi altın, safi mineden çerçevesi gümüş, kapakları kan taşı, çerçevesi altın veya gümüş, kapakları yıldız taşı, kenarları altın veya gümüş, kapakları nefes taşı, kenarları altın veya gümüş, kapakları yeşim taşı, kenarları altın veya gümüş, kendisi abanoz üzeri gümüş kakmalı, bakır üzerine çiçekli soğuk mineli, safi fildişi, siyah manda boynuzu, safi abanoz ve zeytin kökünden yapılmış olanlar sayılabilir. Altın ve mineli murassa enfiye kutularının sanatkârane yapılmış çok kıymetlileri vardı. Bunlardan birinin kapağı üstünde kutu açılıp kapandıkça kendi kendine açılıp kapanan diğer bir kapak içinden yeşil tüylü çok ufak bir kuş çıkar, hatifçe öttükten sonra yuvasına çekilir ve kapak kapanırdı. Kutuların pek küçükleri bulunduğu gibi ekseri tiryakilerin ve bilhassa ulemanın kiler hayli büyük ve derin, yaşlı şeyhlerin kullandıkları ise hepsininkinden büyük olurdu. Enfiye müptelâlarının enfiye tiryakiliği ve titizliği, özellikle Ramazan akşamlarında tütün tiryakiliğinden çok daha fazla tesir eder, kavga ve münakaşalara yol açacak kadar etkili olurdu.

(*Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*, Yay. Haz. Prof. Dr. Kâzım Arısan, Duygu Arısan Güney, İstanbul 1995, s. 228-229)

¹ Zihli anlamında ancak yukarıdaki yazım biçimine hiçbir sözlükte rastlanmadı.